

Zákony a niektoré aspekty ich formovania

Bakalárska práca

Michal Balberčák

Bratislavská medzinárodná škola liberálnych štúdií v Bratislave

Bakalársky študijný program: Liberálne štúdiá

Študijný odbor 3.1.6 Politológia

Školiteľ: Miroslav Kocúr, ThDr., PhD.

Bratislava 2009

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som záverečnú prácu vypracoval samostatne na základe svojich vedomostí a s použitím uvedenej literatúry.

Zároveň ďakujem môjmu školiteľovi Miroslavovi Kocúrovi, ThDr., PhD. za usmerňovanie pri tvorbe mojej práce.

Miesto a dátum

_Bratislava, 29.4.2009_____

Abstrakt

Balberčák Michal, spracovanie bakalárskej práce na tému Zákony a niektoré aspekty ich formovania na Bratislavskej vysokej škole liberálnych štúdií, školiteľ bakalárskej práce Miroslav Kocúr, ThDr., PhD., Bratislava 2009, 34 strán.

Práca prináša názory troch známych mysliteľov (Platón, Charles de Secondat Montesquieu, Frédéric Bastiat) na zákony a niektoré aspekty ich formovania. V práci je sústredená pozornosť na názory autorov na jednotlivé aspekty, ktoré ovplyvňujú formovanie zákonov. Prvým dôležitým bodom je rozoberanie názorov autorov na stav spoločnosti, ktorá si nevytvárala zákony. Druhým bodom je moment a dôvod momentu začiatku vytvárania zákonov. Posledný bod sa venuje úlohám a cieľom, na ktoré treba pri tvorbe zákonov dozerat'.

Abstract

Michal Balberčák, elaboration of bachelor's work on theme: Laws and some aspects of their formation at Bratislava's International School of Liberal Arts, tutor Miroslav Kocúr, ThDr., PhD., Bratislava 2009, 34 strán.

The work brings opinions of three famous thinkers (Platon, Charles de Secondat Montesquieu, Frédéric Bastiat) on theme of laws and some aspects of their formation. The attention is put on the views which all the authors express on particular aspects. The first important point deals with authors' views on the society in which there is no lawmaking. The second point dwells on the moment at which the lawmaking starts and it also dwells on the reason of this moment. The last point devotes to the tasks and aims on which the attention has to be put by lawmaking.

Predhovor

Tvrdenie, že v dnešnej dobe sa mnoho ľudí málo venuje zákonom, nie je ničím novým. Len zopár ľudí vie objektívne posúdiť, či zákon, ktorý bol prijatý, je správny a mal by v spoločnosti platiť. Dôvodom je, že ľudia sa venujú len finálnej, prijatej podobe zákona a ostatným aspektom, ktoré ovplyvňujú formovanie daného zákona, sa vyhýbajú. Preto som si vybral Zákony a niektoré aspekty ich formovania ako tému bakalárskej práce.

V mojej práci sa venujem tým aspektom, ktoré sú podľa môjho názoru kľúčové pre finálnu prijatú podobu zákona a tými sú: stav spoločnosti, v ktorej si ľudia nevytvárajú zákony, moment a dôvod momentu začiatku tvorby zákonov a úlohy a ciele, na ktoré sa má dozerať pri tvorbe zákonov. Pri rozoberaní jednotlivých aspektov sa opieram o diela troch známych mysliteľov (Platón, Charles de Secondat Montesquieu, Frédéric Bastiat). Vždy sa najprv venujem názorom jedného autora na jednotlivé aspekty a až na konci potom rozoberám podobnosti a rozdielnosti v ich názoroch na dané aspekty.

Cieľom mojej práce je poukázať na dôležitosť poznania aspektov, ktoré ovplyvňujú formovanie zákonov, pri rozoberaní jednotlivých zákonov. Svojou prácou chcem prebudiť uvedomenie si potreby poznania aspektov, ktorá slúži na objektívne posúdenie jednotlivých zákonov.

Obsah

Úvod.....	Strana 7
1. Platón.....	Strana 9
1.1 Stav spoločnosti pred uvedomením si potreby zákonov.....	Strana 10
1.2 Moment potreby zákonov – začiatky zákonodarstva.....	Strana 12
1.3 Ciele pri tvorení zákonov.....	Strana 14
1.4 Zákonodarca.....	Strana 15
1.5 Platónove zákony.....	Strana 18
1.6 Platón a súčasnosť.....	Strana 18
1.7 Zhrnutie.....	Strana 19
2.0 Charles de Secondat Montesquieu.....	Strana 20
2.1 Montesquieu a zákony vo všeobecnosti.....	Strana 21
2.2 Stav spoločnosti pred uvedomením si potreby zákonov a rozdelenie zákonov.....	Strana 22
2.3 Moment začiatku tvorby zákonov a príčiny potreby daných zákonov.....	Strana 24
2.4 Ciele a zámery pri tvorbe daných zákonov.....	Strana 25
2.5 Montesquieu a súčasnosť.....	Strana 26
2.6 Zhrnutie.....	Strana 26
3.0 Frédéric Bastiat.....	Strana 27
3.1 Stav spoločnosti pred vznikom zákonodarstva.....	Strana 28
3.2 Zákony – moment a dôvody začiatku ich tvorby.....	Strana 29
3.3 Úlohy a ciele zákonov.....	Strana 30
3.4 Bastiat a súčasnosť.....	Strana 31
3.5 Zhrnutie.....	Strana 31
4.0 Podobnosti a rozdiely v názoroch autorov na zákony	

a niektoré aspekty ich formovania.....	Strana 32
4.1 Podobnosti a rozdiely v názoroch na stav spoločnosti, v ktorej si ľudia nevytvárajú zákony.....	Strana 32
4.2 Podobnosti a rozdiely v názoroch na moment a dôvod začiatku tvorby zákonov.....	Strana 33
4.3 Podobnosti a rozdiely v názoroch na ciele a úlohy zákonov.....	Strana 36
Záver.....	Strana 37

Úvod

Žijeme v dvadsiatom prvom storočí, v ktorom sú, pre vyspelé krajiny sveta, zákony úplnou samozrejmosťou. Ľudia, ktorí v týchto štátoch žijú, si sú vedomí, že žijú spolu v jednej spoločnosti. Taktiež sú si vedomí toho, že v tejto spoločnosti platia určité pravidlá, inak nazývané zákony, ktoré treba dodržiavať.

Samozrejme, nie všetky zákony vyhovujú všetkým ľuďom. V každom štáte sa nájdú aj zákony, proti ktorým sa určité skupiny obyvateľov búria. Avšak žijeme v dobe, v ktorej je prijatý konsenzus, že zákony sú pre dobro celej spoločnosti, a ten kto tieto zákony nedodržiava, respektíve ich porúša, je sankcionovaný.

V každom štáte sú vytvorené mnohé zákony, ktoré sa zaoberajú všetkými aspektmi života v spoločnosti. Avšak mnoho ľudí zákonom vôbec nevenuje svoju pozornosť. Nezamýšľajú sa nad tým ako zákony vznikajú, prečo vznikajú a na aký účel sú vytvorené. Väčšinou sa ľudia venujú už len finálnej podobe zákona v obsahovej forme. Analyzujú jeho obsah a na základe tejto analýzy potom subjektívne rozhodujú, či je daný zákon dobrý alebo nevhodný.

Skúmanie zákona v už prijatej podobe je určite dôležitá vec, ale podľa môjho názoru je na pochopenie zákona respektíve zákonov potrebné poznať rôzne aspekty, ktoré ovplyvňujú jeho formovanie. A práve niektorým aspektom, ktoré ovplyvňujú formovanie zákonov sa bude táto práca venovať.

Ako prvým aspektom, ktorému sa práca bude venovať je stav, v ktorom si ešte ľudia zákony nevytvárajú. Pozornosť bude upriamená na spoločnosť, v ktorej nie je zákonodarstvo. Je veľmi dôležité poznať stav spoločnosti, v ktorom si spoločnosť ešte zákony nevytvárala. Analyzovaním tohto stavu sa docieli demonštrácia rozdielu medzi

spoločnosťou, ktorá existovala bez daných zákonov a spoločnosťou, ktorá si zákony vytvára. Analýza tohto stavu nám taktiež ukáže to, že zákony neboli formované bezdôvodne, alebo odjakživa.

Po preskúmaní prvého aspektu sa budeme venovať aspektu, ktorý priamo súvisí s prvým aspektom. Tým aspektom je moment respektíve zlom a príčiny momentu (zlomu) medzi spoločnosťou, v ktorej zákony neboli tvorené a spoločnosťou, v ktorej sú zákony tvorené. Cieľom skúmania tohto aspektu je poukázať na to, kedy sa v spoločnosti prejavuje potreba vytvárať si zákony a aké sú príčiny uvedomenia si tejto potreby. Pre formovanie zákonov je táto príčina, ktorá spôsobila to, že si spoločnosť začína vytvárať zákony, veľmi dôležitá.

Tretí aspekt, ktorému sa práca bude venovať je aspekt cieľov a úloh, na ktoré treba pri tvorbe zákonov dozerať. Tento aspekt je veľmi dôležitý pre pochopenie finálnej podoby zákona. Bez toho, aby sme poznali ciele a úlohy, na ktoré sa pri tvorbe zákonov treba zamerať, by sme nepochopili význam zákonov a ich vzniku.

Pri rozoberaní aspektov, ktoré sú pre prácu kľúčové mi budú slúžiť názory troch autorov, ktorý sa tejto tematike vo svojich dielach venovali (Platón, Montesquieu, Bastiat). Z názorov, ktoré podávajú vo svojich dielach sa dozvieme ako vyzerala spoločnosť, ktorá si zákony neformovala, kedy a prečo dochádza k zlomu, v ktorom si spoločnosť zákony začína vytvárať a aké úlohy a ciele by zákony mali spĺňať.

Na koniec zhrniem názory všetkých autorov a budem sa snažiť priblížiť podobnosti v ich názoroch na dané aspekty a taktiež poukážem na významné rozdiely.

1. Platón

Ako prvým, významným autorom, ktorý ma zaujal svojimi názormi na otázku zákonov, zákonodarstva v spoločnosti, je antický filozof Platón.

„Platón sa narodil v piatom storočí pred našim letopočtom (približne 427 pred Kristom – † 347 pred Kr.) do aristokratickej, aténskej rodiny. Je známy tým, že založil školu, ktorá sa nazývala Akadémia.“

„Čo sa týka jeho tvorby, tá bola ovplyvnená viacerými faktormi vtedajšej doby. Dvoma kľúčovými faktormi sú: Peloponézske vojny a život vo vojnovej aténskej demokracii.“ (Plato, Trevor J. Saunders Preklad 1970)

Na zodpovedanie hlavných otázok mojej práce som si vybral jeho dielo Zákony. Toto dielo je písané formou dialógu, ktorý medzi sebou vedú tri hlavné postavy tohto diela: aténsky cudzinec, Kleinias – Kréťan a Megillus – Spartan. Tieto tri postavy diskutujú o zákonoch, ich pôvode, vzniku, tvorbe a zreteľoch zákonov. Ich hlavným cieľom je vytvorenie ideálneho štátu, v ktorom by zákony a zákonodarca mali zodpovedať ich opisom.

V tejto časti si všimneme Platónove učenie o zákonoch a niektorých aspektoch ich formovania. Prvým aspektom bude stav spoločnosti pred uvedomením si potreby zákonov. Druhým bude moment potreby zákonov a začiatky zákonodarstva. Tretím bodom skúmania budú ciele na ktoré sa treba pri tvorbe zákonov zamerať. V ďalšom bode bude venovaná pozornosť zákonodarcovi. A nakoniec si priblížime rozdelenie zákonov podľa Platóna a možné podobnosti medzi jeho učením a súčasnosťou.

1.1 Stav spoločnosti pred uvedením si potreby zákonov

V tejto pasáži sa budem venovať Platónovmu pohľadu na stav spoločnosti, ktorá predchádzala stavu, v ktorom boli zákony nevyhnutnou súčasťou fungovania spoločnosti. To znamená, že ide o obdobie, v ktorom nebolo zákonodarstvo. Platón pri výklade o stave spoločnosti bez zákonodarstva využíva svoju metódu nahliadnutia do ďalekej minulosti a skúmania opakovaných zmien, ktoré sa udiali a mali vplyv na stav spoločnosti.

V tretej knihe Platónovho diela *Zákony*, sa tri hlavné postavy (Aténčan, Megillus a Kleinias) zhodujú na tom, že v minulosti sa udiali rôzne prírodné katastrofy, ktoré zničili všetky rozvinuté spoločnosti.

V tomto prípade si vybrali za prírodnú katastrofu potopu, ktorá ničí všetky rozvinuté spoločnosti usadené pri pobrežiach morí, riek, ale taktiež usídlené aj v nižšie položených kotlinách a údoliach. Zničením týchto rozvinutých spoločností zaniknú aj všetky nimi doposiaľ vyvinuté zariadenia, vynálezy, zvyky a zákony. Jediným, ktorým sa podarí prežiť, a ktorých táto katastrofa nezasiahne, sú ľudia, žijúci vo vyššie položených oblastiach hôr a kopcov. V týchto častiach zeme sa najčastejšie nachádzajú pastieri. Ich spôsob života je veľmi jednoduchý a primitívny. A keďže rozvinuté spoločnosti zanikli v dôsledku katastrofy, tieto primitívne skupiny ľudí sa nemajú ako dostať k ich vynálezom a iným vyspelým formám ich života.

Podľa Kleiniasa, potrvá niekoľko „miliónov rokov“, kým jednoduché skupiny ľudí, ktoré prežili potopu, dokážu dosiahnuť vyšší stupeň rozvinutia a vynájdu vyspelejšie vynálezy a techniky pre život v spoločnosti. Kleinias tvrdí (Plato, Trevor J. Saunders Preklad 1970, str. 120), „že výsledkom tejto katastrofy bude strata všetkých

vynálezov, poznatkov a techník. A tieto vynálezy, poznatky a techniky budú pre človeka (Kleinias ho označuje za primitívneho človeka), ktorý prežil katastrofu, neznáme.“

Až do času, kým sa im podarí rozvinúť spôsob života, žijú, podľa Platóna, v určitej harmónii. Nemajú núdzu o jedlo ani iné životu potrebné zdroje, a tak nemajú ani dôvod sa hádať a viesť medzi sebou konflikt. Keďže nemali žiadne rozpory medzi sebou, neboli potrebné žiadne zákony ani zákonodarca pre celú spoločnosť. Každá rodina mala jedného člena, ktorý dával pravidlá a viedol rodinu – bol ním najstarší muž.

Tomuto stavu spoločnosti zodpovedá, podľa Aténčana, jeden politický systém. A síce hovorí o autokracii, ktorá v tomto stave spoločnosti existuje. Ide o systém, v ktorom ľudia žijú podľa zvykov, „dedičného práva“. Aténčan tvrdí (Plato, Trevor J. Saunders Preložil 1970, str. 123), „že človek, narodený v tomto období nemal žiadne písomné záznamy, ale žil podľa prijatého zvyku a dedičného zákona.“ Presnú charakteristiku tohto systému Platón dokladá Homérovými slovami, ktorý hovorí (Plato, Trevor J. Saunders Preložil 1970, str. 123), že „v tomto systéme, ľudia žijúci v horách nemajú žiadne zákony, žiadne zhromaždenie, a každý muž vytvára zákon pre svoju ženu, deti bez ohľadu na susedov“. To znamená, že ide o stav spoločnosti, v ktorej rodiny žijú oddelene od seba a každá funguje podľa vlastných zákonov, ktoré ustanovuje najstarší muž rodiny.

V zhrnutí môžeme Platónov pohľad na stav spoločnosti, predchádzajúci stavu, ktorého nevyhnutnou súčasťou boli zákony, stručne charakterizovať ako obdobie po prírodnej katastrofe, v ktorom ľudia, ktorí túto katastrofu prežili žijú harmonicky a nepotrebujú žiadne zákony. Ich život je závislý iba na uspokojovaní základných potrieb pre život a riadia sa iba zvykmi a pravidlami ustanovenými v rámci svojej

rodiny. Nepotrebnú ustanovovať zákony, ktoré by riešili vzťahy medzi rodinami, pretože si každá rodina vystačí sama.

Tento stav však netrval natrvalo. Ako aj Kleinias tvrdil, síce rozvoj spoločnosti trval veľmi dlho, ale napokon sa opäť, po prírodnej katastrofe, spoločnosť dostane na úroveň, kedy sa objavujú nové vynálezy, techniky a tým sa menia potreby pre fungovanie spoločnosti.

Kedy tento moment nastal a aké dôvody k nemu viedli bude rozoberať druhá časť tejto kapitoly.

1.2 Moment potreby zákonov – začiatky zákonodarstva a dôvod tohto momentu

V predošlej časti som priblížil Platónov pohľad na obdobie, ktoré predchádzalo vzniku spoločnosti, ktorá potrebovala zákonodarstvo. Keďže tri hlavné postavy súhlasili s tým, že spoločnosť bez zákonodarstva sa po určitom (veľmi dlhom) čase postupne dostane do fázy, v ktorej sa opäť začnú vyvíjať rôzne aspekty spoločenského života, je potrebné poukázať na ten moment, ktorý bol práve míľnikom medzi tými dvoma obdobiami. Taktiež v tejto časti bude spomenutý aj dôvod, kvôli ktorému k danému momentu došlo.

Keďže sa po dlhom čase, rodiny žijúce, po katastrofe, v horách, začínajú k sebe približovať a schádzať dohromady, začína sa tvoriť akási malá obec – zoskupenie viacerých rodín. Tento jav má za následok to, že hláv rodín (najstarší muži) je na jednom mieste viacero. Tí, čo doteraz určovali pravidlá (zákony) svojim rodinám zistili, že ich je na jednom mieste viac.

Každá rodina uprednostňovala svoje tradičné zvyky, zákony, pravidlá, ktoré boli pre túto rodinu dané od dávnejších predkov. V tejto časti sa Platón snaží poukázať na to (Platón, František Novotný Preklad 2003, str. 90), „že každá z tých malých osád, ktorá vzniká, je tvorená jednotlivými rodinami, ktoré majú najstaršieho člena, ktorý vystupoval ako vládár. Platón tvrdí, že každá rodina má svoje určité zvyky, ktoré sú odlišné od zvykov ostatných rodín (napr. zvyky, ktoré si vytvorili pre vzťah k bohom aj k sebe). Platón ďalej hovorí, že keď tieto jednotlivé rodiny prichádzajú do väčšieho spoločného sídliska s vlastnými zákonmi, prirodzene tieto zákony prenášajú ďalej na svoje deti a na deti svojich detí.“ „Z toho všetkého Platón usudzuje, že každej rodine sa páčia jej vlastné zákony a zákony druhých rodín sú pre nich druhoradé.“ Tento fakt doviedol ľudí k tomu, aby si začali voliť spoločných zástupcov, ktorí by sa snažili vytvoriť pravidlá, zákony pre všetkých rovnaké.

Tento moment je pre Platóna momentom začiatku zákonodarstva. Starý zvyk, ktorý robil z najstarších členov rodín „vládca“ rodiny sa mení v dôsledku stretu viacerých rodín na jednom mieste. Aby nedošlo k veľkej rôznorodosti zákonov v obci, (z toho dôvodu, že každá rodina má vlastné zákony, odlišné od druhých rodín) ľudia si začínajú voliť zástupcov, ktorí budú zastupovať ich rodiny a budú sa snažiť vytvárať univerzálne platné zákony pre všetky rodiny žijúce v osade. Platón hovorí, že tými zástupcami budú najstarší členovia jednotlivých rodín, ktorí vytvoria, tým, že sa zoskupia a začnú spoločne tvoriť zákony, akúsi aristokraciu, v ktorej bude ich spoločenský život fungovať. V praxi to predstavovalo veľkú zmenu. „Vládca“ rodiny, ktorým bol najstarší člen rodiny, sa stáva reprezentantom rodiny a taktiež jedným z členov, ktorí tvoria pre vzniknutú obec (spoločnosť), zákony.

1.3 Ciele pri tvorení zákonov

Tvorenie zákonov je veľmi dôležitou vecou pre fungovanie spoločnosti, a preto vždy sleduje určité ciele. V tejto časti mojej práce sa budem venovať cieľom, na ktoré sa zameriava pozornosť pri tvorbe zákonov, v podaní hlavných postáv diela *Zákony*. Hlavnou úlohou tejto časti je poukázať na mylné ciele, ktorým sa venovala pozornosť pri tvorbe zákonov na Kréte a v Sparte, pričom sa prepracujem k výkladu správnych cieľov a zámerov, ktoré majú byť v najvyššom záujme pri tvorbe zákonov, ktoré vyjadruje aténsky cudzinec.

V prvej knihe diela *Zákony* sa tri hlavné postavy rozprávajú o typických zákonoch ich krajín, pričom úvodné slovo má Kleinias. Hovorí, že na Kréte sú všetky zákony vytvorené so zreteľom na vojnu. Všetky zákony, ktoré zákonodarca vytvára upriamujú svoju pozornosť na vojnu.¹

S týmto výkladom Kleiniasa súhlasí aj Megillus. Avšak aténsky cudzinec má iný názor na ciele a zretele, ktorým má byť venovaná pozornosť pri tvorbe zákonov. Preto sa snaží svojim diskutérom poukázať na tie správne. Aby im dokázal, že ciele zákonov majú dbať na inú vec ako na vojnu, využíva príklad, v ktorom hovorí o rodine, ktorá má viacerých synov, z ktorých je väčšina zlá a menšina dobrá. Potom nad týchto synov vyhlasuje sudcu, ktorý ich má rozsúdiť na základe ich dobroty. Dáva Kleiniasovi a Megillusovi tri možnosti, z ktorých si môžu vybrať konanie sudcu: 1. : sudca by zahubil zlých a nechal vládnuť dobrých 2. : sudca by nechal vládnuť dobrých a zlým by nariadil, aby sa dali ovládať 3. : sudca, ktorý by nikoho nezahubil, ale uzmieril tieto dve skupiny bratov a dal im zákony a spravil z nich priateľov.

Obaja si vyberajú tretiu možnosť. Svojim výberom teda boli proti cieľom zákonov svojich krajín, pretože cieľom zákonodarcu, ktorého si vybrali je mier a družnosť. Takýmto spôsobom dokázal aténsky cudzinec svojim spoločníkom v diskusii, že zretele zákonov sa nemajú orientovať na vojnu, ale na najväčšie dobro.

Najväčšie dobro má pozostávať zo všetkých dobier, pričom existujú dve skupiny dobier. Prvou a nadradenou skupinou dobier sú božské dobrá: múdrosť, umiernenosť duše s rozumom, spravodlivosť a statočnosť. Druhou skupinou dobier sú ľudské dobrá: zdravie, krása, fyzická sila a bohatstvo.

Keďže božské dobrá sú nadradené, majú aj vyššiu prioritu, čo sa týka pozornosti pri tvorení zákonov. Aténčan, vymenovaním týchto dobier opäť pripomenul Kleiniasovi s Megillom, že zákony sa majú tvoriť so zreteľom ku všetkým dobrám a nie len k jednému ako tomu je v ich krajinách, so zreteľom na vojnu a teda statočnosť.

Vymedzením zreteľov a cieľov zákonov sa dostávame k subjektu, ktorý má tvoriť zákony a aký má byť vo svojej podstate.

1.4 Zákonodarca

V tejto pasáži sa budem venovať otázke zákonodarcu, pričom hlavnými otázkami bude: Kto je resp. má byť zákonodarcom? Na čo má zákonodarca pri tvorení zákonov dbať?

Z Platónovho diela Zákony nie je jasné, kto je respektíve by mal byť zákonodarcom. Dôvodom je, že svoje dielo začína otázkou, ktorú kladie aténsky cudzinec svojim spoločníkom v diskusii (Platón, František Novotný Preklad 2003 str.

25): „Kto je u vás považovaný za pôvodcu vašich zákonov, boh, alebo nejaký človek?“

Tí mu odpovedajú, že bohovia, na Kréte je to Zeus a v Sparte Appolon.

Z tohto vyplýva, že zákonodarcami sú bohovia, ktorí buď zákony dávajú priamo alebo ich vytvárajú cez vybranú osobu na zemi. Avšak neskôr vo štvrtej a desiatej knihe diela Zákony, Platón vyjadruje cez postavu Aténčana iné názory na to, kto je tvorcom zákonov.

Vo štvrtej knihe Aténčan tvrdí, že zákonodarcom je náhoda a príhoda, ktoré sa uskutočňujú hocikedy, nečakane. Ako príklady dáva vojny, ktoré ničia a pretvárajú zákony, alebo chudoba, choroby, mor sú tými náhodami a príhodami, ktoré pretvárajú zákony. Aténčan presnejšie vymenúva činitele, ktoré vytvárajú a pretvárajú zákony takto (Platón, František Novotný Preklad 2003, str. 121): „Nikdy žiaden človek neustanoví nič zákonom. Skôr sú našimi zákonodarcami všelijaké náhody a príhody, ktoré sa rôzne dejú. Buď vojna vyvráti ústavy a premení zákony, alebo dopad ťaživej choroby, ktorá taktiež núti k novotám. Morové rany a časté dlhotrvajúce vplyvy počasia majú taktiež vplyv na vytváranie a pretváranie zákonov.,,

Napriek tomu, že zákony sa menia z dôvodu istých príhod a náhod, ktoré sa dejú, samotné, tieto príhody a náhody ich nepretvárajú, ale niekto kto na príhody reaguje zmenou zákonov. Tým niekým je podľa desiatej knihy človek. V tejto knihe Platón opisuje rozdiely medzi prírodou, náhodou a umením. K tomu, že zákony vytvára človek sa dostal Aténčan, ktorý opisuje názory jednej školy, ktorá tvrdí, že zákonodarstvo patrí pod zložku umenia, ktoré je vlastné ľudskému pokoleniu. Vláda a zákonodarstvo nemá nič spoločné s prírodou, ale práve s umením.

Odhlídnuc od toho, kto má byť tvorcom zákonov, sa budem zaoberať teraz tým, na čo by mal zákonodarca dbať. Z tohto hľadiska Platón dáva viacero úloh, ktoré by zákonodarca mal byť schopný splniť.

Prvou úlohou je zameranie sa na všetky dobrá pri tvorbe zákonov. K tomuto názoru dospeli tri hlavné postavy práve po Aténčanovom príklade so synmi a sudcom. Vtedy si uvedomili, že dobrý zákonodarca má dbať o všetky dobrá, a nie len o jedno ako na Kréte a v Sparte. A teda má sa zamerať na múdrosť, spravodlivosť, súlad duše s rozumom a statočnosť.

Druhou podstatnou úlohou zákonodarcu je ustrážiť reči, ktoré sa v jeho obci robia. Zákonodarca by mal dozerať na to, aby sa po obci nešírili reči o tom, že človek, ktorý je nespravodlivý a bezbožný môže žiť šťastne a krásne. Práve, keby sa takéto veci dostávali do povedomia občanov, tak by obec rýchlo stratila svoju dobrú stránku a prevládla by stránka zlá. Takže zákonodarca má dbať o to, aby sa v obci pri rozprávaní spájalo príjemné a spravodlivé s dobrým a krásnym. Presnejšie to Aténčan vymedzuje takto (Platón, František Novotný Preklad 2003, str.68): „Takže reč, ktorá neodlučuje od seba príjemné a spravodlivé a dobré a krásne, je presvedčivá. Ak nič iné, aspoň v tom smere, aby človek chcel žiť zbožným a spravodlivým životom. A teda, pre zákonodarcu je najhoršia a najnepriateľskejšia vec (reč) tá, ktorá popiera, že to tak má byť.“

Tretí cieľ, ktorý má zákonodarca mať na pamäti, je zložený z troch bodov. Prvým bodom je zameranie sa na družnosť v obci. Druhým bodom je múdrosť a tretím sloboda. Avšak všetky tieto body majú byť do zákonov vsunuté v správnej miere, aby sa predišlo tým udalostiam, ktoré sa stali v Perzii a v Aténach, kde sa tieto zretele do zákonov dávali v krajných mierach a tým stavu obce uškodili.

Posledným dôležitým cieľom zákonodarcu je presné ustanovenie zákonov. Zákonodarca má presne vyjadriť, čo sa robiť má, čo sa nesmie a za každé porušenie zákonov musí jasne vymedziť tresty.² Platón týmto bodom chce povedať, že zákonodarca má zákony tvoriť tak, aby sa ich nedalo žiadnym spôsobom obísť. Zákony majú byť jednoducho exaktné.

V tejto časti mojej práce som teda vymedzil Platónov pohľad na zákonodarcu a jeho úlohy. Keďže som už doteraz opísal stav spoločnosti pred spoločnosťou so zákonmi, moment, kedy sa začína zákonodarstvo, ciele a úlohy zákonov a zákonodarcu, teraz bude mojou úlohou priblížiť zákony, ktoré Platón vo svojom diele rozlišuje.

1.5 Platónove zákony

Platón vo svojom diele *Zákony* nerozlišuje viacero typov zákonov ako tomu bude u ostatných autorov, ktorých vo svojej práci budem spomínať, a ktorý delia zákony na prirodzené a pozitívne, a ďalej aj tieto dve skupiny rozdeľujú na viacero typov. On rozoberá iba zákony v rámci rodiny a obce. Spomína zákony, ktoré sú tvorené pre vytváranie manželstiev, kde ustanovuje presný vek vydaja. Ďalej definuje zákony, ktoré sa zaoberajú vraždami, obchodmi, rodinou a majetkom. Tieto jednotlivé zákony však nie sú objektom skúmania v tejto práci.

1.6 Platón a súčasnosť

Hoci Platón žil v piatom storočí pred našim letopočtom, niektoré jeho zákony, ktoré navrhoval majú isté paralely so súčasnosťou.

Jedným z príkladov je jeho návrh zákona, ktorý by zakazoval mladistvým (pod 18 rokov) požívanie alkoholických nápojov. Je zaujímavé, že v tak vzdialenej dobe od súčasnej, Platón presne ustanovil vek, ktorý sa aj v súčasnosti považuje za zlomový, čo sa týka dospelosti a požívania alkoholu.

Ďalšou významnou paralelou Platónovho diela so súčasnosťou je vymedzenie rozdielnosti vrážd. Už Platón vtedy rozlišoval mnohé druhy vrážd a odporúčal odlišné tresty za jednotlivý typ vraždy. V súčasnosti je práve rozlišovanie typu vraždy kľúčová pri udávaní trestu vinníkovi.

Je naozaj zaujímavé, že človek žijúci pred približne 2500 rokmi mal vo svojich teóriách a návrhoch tak silné prepojenie so súčasnosťou. Napriek tomu, že mnoho vecí mal odlišných a neprípustných pre súčasnú dobu, určite sa niektoré aspekty jeho návrhov zdajú niektorým ľuďom aplikovateľné v súčasnosti.

1.7 Zhrnutie

Prvé odpovede na hlavné otázky práce boli nájdené práve v Platónovom diele *Zákony*.

Treba teda povedať, že pre Platóna je stav spoločnosti, ktorý predchádza spoločnosti so zákonmi harmonický a bezkonfliktný. Ľudia žijú spokojne a nemajú núdzu o veci, ktoré naplňajú základné životné potreby, a preto medzi nimi nedochádza ku vzájomným roztržkám. Všetci si dokážu zadovážiť tie veci, ktoré uspokojujú základné potreby a preto si všetci vystačia sami.

Momentom kedy sa zákonodarstvo začína je moment, kedy sa rodiny sťahujú do úrodnejších oblastí nížin a kotlín a stretávajú sa na jednom mieste. Na tomto mieste

začínajú spolunažívať a schádzať sa dohromady. Vtedy sa zisťuje, že každá rodina má vlastné pravidlá a zákony, ktorými sa riadi, a tento fakt nie je dobrý pre fungovanie ich spolunažívania. Preto si rodiny vyberajú svojich zástupcov, ktorí sa majú stať zákonodarcami a určovať všeobecne platné pravidlá pre všetkých.

Zákony, ktoré sú vytvárané majú byť zamerané na najväčšie dobro, ktoré sa skladá zo všetkých dobier (múdrost', spravodlivosť, súhra rozumu a duše a statočnosť). Platón zdôrazňuje, že zákony nemajú byť tvorené so zreteľom iba na jedno dobro, ako tomu je na Kréte a v Sparte, kde sa zákonodarcovia zameriavajú iba na vojnu a teda statočnosť.

To znamená, že zákonodarca, pri tvorení zákonov má tiež dbať o to, aby zákony, ktoré tvorí, obsahovali najvyššie dobro. Taktiež sa musí zamerať na družnosť, múdrost' a slobodu vo vnútri obce. V stručnosti má dbať o to, aby výchova ľudí v obci bola správna a smerovala k najvyššiemu dobru, a toto majú za úlohu dosiahnuť zákony, ktoré zákonodarca vytvára.

Čo sa týka zákonov, Platón opisuje iba zákony v rámci obce a rodiny, nespomína zákony prirodzené, ktoré existujú v spoločnosti od prirodzenosti.

Opisom Platónových názorov na zákony a zákonodarstvo sa otvára priestor pre priblíženie názorov na zákony a zákonodarstvo druhého autora.

2.0 Charles de Secondat Montesquieu

V druhej kapitole bude venovaná pozornosť výkladu o zákonoch a niektorých aspektoch ich formovania, ktorý vo svojom diele *Duch zákonov* vyjadril Charles de Secondat Montesquieu. „Montesquieu (1689-1755) bol ústrednou postavou

osvietenstva. Vyštudoval právnickú univerzitu v Bordeaux a po nej sa ďalej venoval štúdiu zákonov v Paríži. Vo svojich prácach sa venoval najmä rôznym formám vlád a príčinám, ktoré z vlád robia to čím sú (teda príčinám, ktoré podporujú alebo obmedzujú rozvoj vlád).“ (Baron de Montesquieu, Charles-Louis de Secondat, 18. Júl 2003, ¶ 1, 2)

V tejto kapitole bude kľúčovým objektom skúmania jeho výklad o zákonoch. Prvým dôležitým bodom bude vymedzenie jeho definície zákonov vo všeobecnosti. Druhým bodom bude opis jeho rozdelenia zákonov. Ďalej si vysvetlíme, aký mal Montesquieu názor na stav spoločnosti pred uvedomením si potreby daných zákonov a na moment, v ktorom sa potreba daných zákonov vyskytla. Ku koncu kapitoly sa budeme venovať vymedzeniu cieľov a zámerov daných zákonov a zákonodarcom. Posledným bodom tejto kapitoly bude hľadanie paralel medzi súčasnosťou a tým, čo opisuje vo svojom diele Montesquieu.

2.1 Montesquieu a zákony vo všeobecnosti

Montesquieu podáva svoj pohľad na zákony v prvej kapitole, prvej knihy jeho diela *Duch zákonov*. Tvrdí, že (Charles de Secondat Montesquieu, Mária Puškárová Preklad 1989, str. 113): „zákony sú v tom najširšom slova zmysle nevyhnutné vzťahy, ktoré vyplývajú z prirodzenej povahy vecí.“ Podľa neho, všetky bytosti na Zemi majú svoje vlastné zákony. Tým, že všetko podlieha zákonom, chce povedať, že nič sa nedeje bezdôvodne. To znamená, že každá udalosť, ktorá sa stala má svoj dôvod. Tým primárnym dôvodom je zákon, ktorý je nevyhnutnou závislosťou vyplývajúcou z prirodzenosti vecí. Montesquieu dáva aj príklad na túto závislosť. „Boh musel mať

svoj vzťah k svetu ako stvoriteľ a zachovávateľ. Udržiava svet podľa zákonov, podľa ktorých ho stvoril. U Boha vychádzame z toho, že koná podľa týchto zákonov, pretože ich pozná. Pozná ich preto, lebo ich vytvoril. Vytvoril ich preto, lebo majú vzťah k jeho múdrosti a moci.“ (Charles de Secondat Montesquieu, Mária Puškárová Preklad 1989, str. 113) Montesquieu uvádza, že by bolo absurdné keby Boh alebo Tvorca vládol bez pravidiel (zákonov), pretože bez nich by nemohol existovať. To znamená, že je od týchto zákonov závislý.

Priblíženie toho, ako Montesquieu chápal zákony, je dôležité pre neskoršie pochopenie jeho názorov na aspekty, ktoré sú v tejto práci rozoberané.

2.2 Stav spoločnosti pred uvedomením si potreby zákonov a rozdelenie zákonov

Aby sme mohli presne vyložiť, aký názor mal Montesquieu na stav spoločnosti pred uvedomením si potreby zákonov, musíme najprv priblížiť jeho rozdelenie zákonov. Dôvodom je definícia zákonov, v ktorej tvrdí, že zákony sú nevyhnutnými vzťahmi, ktoré vyplývajú z prirodzenej povahy vecí. To znamená, že každý tvor má svoje zákony. Z toho vyplýva, že aj človek má svoje zákony od začiatku svojho bytia. V tomto prípade by nadpis tejto časti nedával žiaden zmysel, pretože zákony sú prítomné už od začiatku bytia, tak o uvedomenie si akých zákonov budeme hovoriť? Preto je dôležité najprv opísať rozdelenie zákonov, aby sme vedeli, o uvedomenie si ktorých zákonov v tejto časti ide.

Montesquieu rozdeľuje zákony viacúrovňovo. Primárnym rozdelením je rozdelenie zákonov na prírodné (prirodzené) a dané zákony. „Prírodné zákony stoja nad

všetkými zákonmi a boli prijaté ešte z čias pred ustálením spoločností“, tvrdí Montesquieu. (Charles de Secondat Montesquieu, Mária Puškárová Preklad 1989, str. 114) Montesquieu vymenúva štyri prírodné (prirodzené) zákony. „Prvým prirodzeným zákonom je mier, pretože človek v prirodzenom stave spoločnosti sa cíti byť slabý, je bojzlivý a všetko mu naháňa strach (nikto by nezaútočil na druhého).“ (Charles de Secondat Montesquieu, Mária Puškárová Preklad 1989, str. 114-115) Druhým zákonom bola potreba uživenia sa. Tretím bola prirodzená túžba jedného človeka po druhom, a štvrtým bola túžba žiť v spoločnosti.

Druhou skupinou zákonov sú zákony dané. Tieto zákony ďalej Montesquieu delí na zákony v rámci medzinárodného práva, zákony v rámci politického práva a nakoniec zákony v rámci občianskeho práva. Inak by sa dali pomenovať tieto jednotlivé zákona aj ako zákony pre vzťahy medzi štátmi, zákony pre vzťahy medzi vládnucimi a ovládanými a zákony pre vzťahy medzi jednotlivcami v štáte.

Keď už sme si predstavili rozdelenie zákonov, ktoré Montesquieu ustanovil, tak môžeme spresniť cieľ tejto časti. Cieľom je opísať pohľad, ktorý Montesquieu na stav spoločnosti pred uvedením si daných zákonov opisuje vo svojom diele. Tento stav spoločnosti pred uvedením si daných zákonov reprezentuje prirodzený stav, v ktorom vládnu spomínané prirodzené zákony. Ľudia v tomto stave žijú osamotene, cítia sa byť slabými a majú strach zo všetkého. Ich hlavným cieľom je uchovať svoju existenciu. Tento cieľ dosiahnu vďaka dodržiavaniu spomínaných prirodzených zákonov.

Cieľom tejto časti bolo opísať stav spoločnosti pred uvedením si zákonov. Avšak Montesquieu tvrdí, že zákony sú vždy prítomné a existujú pre každého tvora na

zemi, takže bolo potrebné vymedziť rozdelenie zákonov, aby bolo jasné, o uvedomení si akých zákonov hovorí táto časť.

2.3 Moment začiatku tvorby zákonov a príčiny potreby daných zákonov

Táto časť bude pojednávať o momente tvorby zákonov a príčinách potreby daných zákonov. Priamo nadväzuje na predchádzajúcu kapitolu, ktorá nie priamo opisuje bod, v ktorom dochádza k presunu z prirodzeného stavu spoločnosti, do stavu spoločnosti s danými zákonmi. Práve opis tohto momentu a príčiny k jeho uskutočneniu budú cieľom tejto časti.

Momentom potreby daných zákonov je prechod z prirodzeného stavu spoločnosti, v ktorom ľudia žili osamotene, v strachu, do stavu spoločnosti, kde ľudia začínajú žiť spolu. V podstate je tento moment začiatku tvorby daných zákonov reprezentovaný uspokojením túžby žitia v spoločnosti (teda uspokojenie štvrtého prirodzeného zákona). Montesquieu opisuje ako sa mení ľudské správanie po vstupe do spoločnosti. Tvrdí, že (Charles de Secondat Montesquieu, Mária Puškárová Preklad 1989, str. 115): „hneď ako sú ľudia v spoločnosti, strácajú pocit svojej slabosti, ich vzájomná rovnosť mizne a začína sa vojnový stav.“

Práve vojnový stav je príčinou pre vytvorenie daných zákonov. Tento vojnový stav však Montesquieu rozdeľuje do viacerých typov. Prvým typom je vojnový stav medzi národmi. Druhým typom je vojnový stav medzi jednotlivcami. Z vojnového stavu medzi národmi a medzi jednotlivcami vzišla potreba vytvorenia daných zákonov, ktoré sú implementované do troch skupín. Prvou skupinou je medzinárodné právo, v ktorom sa zákony venujú vzťahom medzi národmi. Druhou skupinou je politické právo, ktoré sa

venuje vzťahom medzi vládnucimi a ovládanými. A poslednou skupinou je občianske právo, ktoré sa venuje vzťahom medzi jednotlivcami.

V tejto časti teda bol vymedzený moment potreby daných zákonov a príčiny, ktoré sa zaslúžili o ich vytvorenie.

2.4 Ciele a zámery pri tvorbe daných zákonov

Doposiaľ bolo opísané rozdelenie zákonov a príčiny ich vzniku. Teraz bude dôležitým bodom opísať ciele a zámery, na ktoré treba myslieť pri tvorbe daných zákonov.

Montesquieu tvrdí, že (Charles de Secondat Montesquieu, Mária Puškárová Preklad 1989, str. 116): „zákony majú byť tak vhodne prispôsobené národu, pre ktorý sú vytvorené, že len skutočne náhodou môžu zákony jedného národa vyhovovať zákonom druhého národa.“ Z tohto vyplýva, že cieľom vytvorenia zákonov je dosiahnutie toho, aby zákony čo najpresnejšie korešpondovali s daným národom.

Druhým zámerom pri vytváraní zákonov je to (Charles de Secondat Montesquieu, Mária Puškárová Preklad 1989, str. 116), „aby sa zákony zhodovali s princípom vlády, ktorá je v danom národe ustanovená“.

Taktiež sa pri vytváraní zákonov musí klásť dôraz na geografickú stránku (na povahu krajiny, jej podnebie, kvalitu pôdy, na rozlohu pôdy...), na náboženstvo, ktoré je v danom národe prítomné a na spôsob života národov.

Všetkým týmto veciam, ktoré boli vymenované, musí byť pri tvorbe zákonov venovaná pozornosť. Z toho vyplýva teda aj úloha zákonodarcu, ktorou je dosiahnutie všetkých týchto cieľov a zámerov, ktoré Montesquieu opisuje.

2.5 Montesquieu a súčasnosť

Posledná časť sa bude zaoberať možnými paralelami medzi súčasnosťou a názormi, ktoré vyjadruje Montesquieu vo svojom diele Duch zákonov. Hlavnou otázkou bude, či niektoré jeho názory resp. pohľady na zákony sú relevantné a uplatniteľné pre súčasnú dobu.

Najväčšia podobnosť medzi súčasnosťou a tým, čo opisuje Montesquieu vo svojom diele je viditeľná v jeho názoroch na pozornosť, ktorá má byť pri vytváraní zákonov kladená. Montesquieu už začiatkom osemnásteho storočia vidí potrebu prispôbovať tvorbu zákonov rôznym aspektom, ktoré sa berú do úvahy aj v dnešnej dobe. Napríklad hovorí, že pri tvorbe zákonov treba prihliadať na náboženstvo, ktoré v danom národe, v ktorom sa zákony vytvárajú, prevláda. Takisto tomu je aj v súčasnej dobe.³

2.6 Zhrnutie

Druhý autor, ktorý sa zaoberal otázkami zákonov, stavom spoločnosti pred zákonodarstvom a inými dôležitými otázkami bol Charles de Secondat Montesquieu. Z jeho diela O duchu zákonov je, podľa môjho názoru, najdôležitejším bodom primárne rozdelenie zákonov na prirodzené a dané zákony, vytvorené človekom. Bez tohto rozdelenia by sme nepochopili príčiny pre ktoré došlo k tvorbe daných zákonov a ani momentu, v ktorom došlo k ich vytváraniu.

V opise prirodzeného stavu a človeka v ňom je dôležitým bodom to, ako Montesquieu opisuje slabosť a neschopnosť človeka, jednotlivca, uspokojovať svoje

potreby na jednej strane a túžbu po žití v spoločnosti na druhej strane. V podstate ide o kontrast, ktorý je v ľudskom charakte re prítomný. Napriek tomuto kontrastu však v prirodzenom stave vládne mier, pretože ľudia sa, podľa toho, čo tvrdí Montesquieu, boja jeden druhého a preto nikto na nikoho nezaútočí.

Ďalší kontrast vzniká hneď ako Montesquieu opisuje moment, v ktorom si ľudia začínajú vytvárať spoločenstvá a zákony. Ľudia po vytvorení spoločenstva strácajú pocit strachu a začína sa vojnový stav, čo je v úplnom protiklade s prirodzeným stavom spoločnosti, v ktorom vládol mier.

Poslednou dôležitou tézou, ktorú Montesquieu hlásal vo svojom diele O duchu zákonov je potreba rozdielnosti cieľov a zámerov pri tvorení zákonov. Montesquieu tvrdí, že pri tvorbe zákonov treba dozeráť na viacero faktorov, napríklad: geografický, náboženský.

Po zhrnutí názorov francúzskeho osvietenca z prelomu sedemnásteho a osemnásteho storočia prejdeme na poslednú dôležitú osobnosť, ktorá sa venovala otázkam zákonov a tou je Frédéric Bastiat.

3.0 Frédéric Bastiat

Posledným autorom, ktorý ma zaujal svojimi názormi na zákony je Frédéric Bastiat (1801 - 1850). „Frédéric Bastiat bol francúzsky ekonóm, politik, klasický liberál, zástanca voľného obchodu a ekonomického liberalizmu“. (Frédéric Bastiat, Peter Duba, Dalibor Roháč Preklad 2002, zadný obal knihy)

Kľúčovým objektom skúmania v prípade Bastiata bude jeho dielo: O zákonoch, v ktorom vyjadruje svoj názor na zákony a niektoré aspekty, ktoré sú cieľové v tejto práci.

Na začiatok poslednej kapitoly si priblížime ako Bastiat opisuje stav spoločnosti pred začiatkom zákonodarstva. Potom prejdeme na príčiny, ktoré vyvolali vznik zákonodarstva. Ďalej bude potrebné preskúmať, aké úlohy Bastiat zákonom priradľoval, a čo mali zákony docieľiť. Nakoniec sa pozrieme na niektoré paralely medzi súčasnosťou a tým, čo Bastiat vyjadril vo svojom diele O zákonoch.

3.1 Stav spoločnosti pred vznikom zákonodarstva

Táto časť sa bude venovať tomu, čo podľa Bastiata predchádzalo zákonodarstvu. On takisto, ako predošlí dvaja autori, opisuje stav spoločnosti, ktorá ešte nemala zákonodarstvo.

Bastiat tvrdí, že: „máme od Boha dar, ktorý v sebe zahŕňa všetky ostatné, život – život telesný, intelektuálny a morálny. Preto nás vybavil súborom úžasných schopností, vložil nás do prostredia plného prírodných zdrojov. Použitím našich schopností na tieto zdroje vzniká výroba a apropriácia, vďaka ktorým život môže bežať po svojej predpísanej dráhe. Život, schopnosti, výroba – inými slovami osobnosť, sloboda, vlastníctvo – toto je človek. O týchto troch veciach môžeme povedať bez najmenej demagógie, že predchádzajú a sú nadradené akémukoľvek ľudskému zákonodarstvu.“⁴

Frédéric Bastiat, Peter Duba, Dalibor Roháč Preklad 2002, str. 46)

Týmto tvrdením Bastiat vymedzil stav spoločnosti pred vznikom zákonodarstva. V tomto stave podľa neho človek, ktorý má osobnosť, nadobúda viaceré schopnosti,

vd'aka ktorým si dokáže zadovážiť vlastníctvo.⁵ Tento stav predchádza stavu spoločnosti so zákonodarstvom. Bastiat ešte aj prízvukuje, že „žiadna z týchto troch vecí, ani život, ani sloboda a ani vlastníctvo neexistujú preto, lebo si ľudia vytvorili zákony“. (Frédéric Bastiat, Peter Duba, Dalibor Roháč Preklad 2002, str. 47)

Zo všetkého, čo Bastiat tvrdí o období, ktoré predchádza ľudskému zákonodarstvu je zrejmé, že v stave spoločnosti bez ľudského zákonodarstva je človek slobodný, rozvíja svoju osobnosť a schopnosti a vd'aka schopnostiam nadobúda vlastníctvo. Tento stav bez zákonodarstva však netrvá navždy. Spoločnosť v tomto stave dospeje k takému momentu, v ktorom sa začína zákonodarstvo. Tomuto momentu a dôvodom vzniku zákonodarstva sa budeme venovať v nasledujúcej časti.

3.2 Zákony - moment a dôvody ich vzniku

Doposiaľ sme si priblížili Bastiatov pohľad na stav spoločnosti pred spoločnosťou so zákonodarstvom. V tejto časti budeme rozoberať jeho výklad o zákonoch, momente a dôvodoch ich vzniku.

Zákon je podľa Bastiata (Frédéric Bastiat, Peter Duba, Dalibor Roháč Preklad 2002, str. 47) „kolektívna organizácia individuálneho práva na legitímnu obranu“. Právo na legitímnu obranu má každý jednotlivec, podľa Bastiata, opäť od Boha.

Z toho, že každý jednotlivec má od Boha právo na legitímnu obranu a z toho, že zákon je kolektívna organizácia individuálneho práva vyplýva, že zákon vzniká v tom momente, keď si jednotlivci chcú uplatniť svoje právo a vytvoria kolektívnu organizáciu. Kolektívna organizácia zastupuje všetkých jednotlivcov, ktorí si chcú

uplatniť právo na legitímnu obranu, a tvorí na základe tohto práva pravidlá resp. zákony prislúchajúce tomuto právu.

Dôvodom vzniku zákonov je teda to, že jednotlivci si začínajú uplatňovať svoje právo na legitímnu ochranu, pretože (Frédéric Bastiat, Peter Duba, Dalibor Roháč Preklad 2002, str. 47): „nikto nemôže legitímne zaútočiť na osobu, slobodu a majetok iného jednotlivca“.

3.3 Úlohy a ciele zákonov

Frédéric Bastiat sa k úlohe a cieľom zákonov vyjadruje veľmi stručne. V tejto časti si priblížime dve hlavné úlohy a ciele, ktoré má zákon splňať.

Podľa Bastiata je prvou dôležitou (Frédéric Bastiat, Peter Duba, Dalibor Roháč Preklad 2002, str. 56) „úlohou zákona najmä garantovať každému jeho slobodu a jeho majetok“. Z tohto sa dá povedať, že Bastiat chce aby hlavnou úlohou zákona bolo garantovať tie veci, ktoré človek vlastní ešte pred zákonodarstvom. Ide o tie veci, ktoré nám boli dané od Boha, a na ktoré má každý človek právo.

Druhou dôležitou úlohou zákona je (Frédéric Bastiat, Peter Duba, Dalibor Roháč Preklad 2002, str. 64) „znemožnenie vlády nespravodlivosti“. Pre Bastiata tvrdenie (Frédéric Bastiat, Peter Duba, Dalibor Roháč Preklad 2002, str. 64-65), že „účelom zákona je umožnenie vlády spravodlivosti, nie je postačujúce, pretože podľa neho nie spravodlivosť je tá, ktorá dokáže existovať sama osebe, ale je to nespravodlivosť“.

Vymedzením úloh, ktoré podľa Bastiata zákony majú plniť, som ukončil opis pohľadov autorov na zákony a niektoré aspekty ich formovania. V nasledujúcej časti ešte priblížim paralely medzi názormi Bastiata a súčasnosťou a potom sa budem snažiť

zhrnúť všetky názory a priblížiť podobnosti medzi názormi autorov a poukázať na niektoré významné rozdiely.

3.4 Bastiat a súčasnosť

V tejto časti sa, takisto ako pri predošlých dvoch autoroch, budem venovať tomu, či sa nájdu nejaké paralely medzi názormi Bastiata a názormi, ktoré môžeme vidieť v súčasnosti.

Keďže Bastiat bol liberál, vidíme u neho mnoho podobnosti s dnešnými politikmi, ktorí sa zaraďujú k liberálom. Bastiat hlásal ako dnešní liberáli zaručenie ochrany slobody a majetku. Bol za to, aby štát zasahoval čo najmenej do ekonomiky a podnikania jednotlivcov.

3.5 Zhrnutie

Posledným autorom, ktorého názormi sa v práci zaoberám, bol Frédéric Bastiat. Bastiat, tým, že bol z väčšej časti ekonóm, sa k otázkam zákonov vyjadruje z iného spektra.

Kľúčovým slovom v jeho práci je slovo vlastníctvo, ktoré vidíme v jeho opise prirodzeného stavu, taktiež v opise momentu začiatku vytvárania daných zákonov a taktiež v opise cieľov a úloh zákonov. Jednoducho, vlastníctvo je prítomné v prirodzenom stave, je jedným z dôvodov, pre ktorý si ľudia začínajú vytvárať zákony a taktiež je aj jedným z aspektov, na ktoré treba dozerať pri vytváraní zákonov.

4.0 Podobnosti a rozdiely v názoroch autorov na zákony a niektoré aspekty ich formovania

Po priblížení názorov troch autorov na tému zákony a niektoré aspekty ich formovania chcem v zhrnutí poukázať na niektoré podobnosti, ktoré sa v ich výkladoch o zákonoch a daných aspektoch vyskytujú. Taktiež dám do popredia tie názory, ktoré sa od seba významne líšia. V tejto časti chcem poukázať na to, že hoci všetci traja autori sú z iného obdobia, v ich názoroch nájdeme aj také veci, na ktorých sa zhodujú.

4.1 Podobnosti a rozdiely v názoroch na stav spoločnosti, v ktorej si ľudia nevytvárajú zákony

Ako prvým aspektom, ktorému som sa venoval bol stav spoločnosti bez zákonodarstva. V tomto bode sa v opise stavu spoločnosti bez zákonodarstva všetci autori zhodujú na tom, že v tomto stave ľudia žijú v harmónii. Neprebíha medzi ľuďmi žiaden konflikt. Platón tvrdí, že ľudia sú sebestační a dokážu si zadovážiť všetko, čo je potrebné k tomu, aby prežili. Nedochádza medzi nimi k žiadnemu konfliktu.

Montesquieu taktiež opisuje stav spoločnosti bez zákonodarstva ako stav v ktorom vládne mier. Mier je pre neho prvý prirodzený zákon, ktorý je prítomný v spoločnosti bez daného zákonodarstva. Avšak tomuto stavu spoločnosti Montesquieu pripisuje iný dôvod. Dôvodom, podľa neho nie je, ako u Platóna sebestačnosť jedincov pri uspokojovaní svojich základných potrieb. Tvrdí, že ľudia sú v tomto stave spoločnosti slabí a bojazliví. Všetkého sa boja a preto by nezaútočil nikto na nikoho.

Bastiat tvrdí o stave spoločnosti bez zákonov tiež, že je to stav harmonický. Ako tvrdí, človek v tomto stave je slobodný, rozvíja svoje schopnosti a vďaka nim nadobúda vlastníctvo. Tu vidíme rozdiel medzi názorom na stav spoločnosti, ktorý prezentuje Bastiat a medzi tým, ktorý prezentuje Montesquieu. Montesquieu tvrdí, že ľudia sa boja a sú slabí, čo môžeme pochopiť aj ako tvrdenie o tom, že ľudia sú neschopní brániť sa a taktiež tým, že sa boja nerozvíjajú svoje schopnosti. Bastiat hovorí, že ľudia v tomto stave sú naopak schopní a očividne sa neboja nových vecí, ktoré podporujú rozvoj ich schopností.

V tomto bode vidíme, že hoci všetci traja autori tvrdia o stave spoločnosti bez zákonodarstva, že je to stav harmonický, bez vojen a konfliktov, každý udáva iný dôvod na to, prečo tomu tak je. Týmto sme si vymedzili spoločný bod, v ktorom sa autori zhodujú a taktiež sme si všimli aj dôležité odchýlky v podobe dôvodov, ktoré zapríčinili, že stav spoločnosti bol harmonický, bezkonfliktný a bez vojen.

4.2 Podobnosti a rozdiely v názoroch na moment a dôvod začiatku tvorby zákonov

Druhým aspektom, ktorý je v práci skúmaný je moment, v ktorom si spoločnosť začína vytvárať zákony a dôvod, kvôli ktorému si spoločnosť začína vytvárať zákony. V názoroch na tento aspekt môžeme vidieť taktiež zhodu respektíve istú podobnosť.

Platón tvrdí, že moment, v ktorom si ľudia začínajú vytvárať zákony nastáva vtedy, keď sa rodiny, ktoré do tohto momentu žili oddelene, dostávajú na jedno miesto, kde sa stretávajú. Dochádza k stretu rozdielnych zvykov, pravidiel resp. zákonov, ktoré na jednom mieste nemôžu koexistovať. To znamená, že dôvodom, prečo stav, v ktorom

si ľudia vytvárajú zákony nastáva, je rozdielnosť zvykov, pravidiel a zákonov, ktoré sú prítomné v jednotlivých rodinách. Každá rodina uznáva svoje zvyky, pravidlá a zákony a dochádza k stretom rozdielnych obyčají. Preto sa najstarší mužský člen každej rodiny stáva reprezentantom svojej rodiny a súčasťou skupiny (aristokracie), ktorá je poverená vytvárať zákony pre celú vzniknutú spoločnosť. A tak vzniká spoločnosť, ktorá si vytvára zákony.

Porovnaním názorov Platóna s názormi, ktoré vyjadril Montesquieu na moment, kedy si spoločnosť začína vytvárať zákony a na dôvod, kvôli ktorému si spoločnosť vytvára zákony som zistil, že v podstate majú rovnaký pohľad na obe veci, avšak sú tam viditeľné aj isté odchýlky. Obaja autori sa zhodujú na momente, v ktorom si spoločnosť začína vytvárať zákony. A síce ide o moment, kedy sa ľudia stretnú na jednom mieste a vytvoria väčšie spoločenstvo. V tomto prípade môžeme vidieť, že naozaj obaja autori zhodne tvrdia, že moment, v ktorom sa zákony začínajú vytvárať je vtedy, keď vzniká väčšia skupina ľudí.

Avšak rozdielnosti v porovnávaní Platónovho názoru na moment, v ktorom si spoločnosť začína vytvárať zákony a v tom, ktorý zastáva Montesquieu sú dve.

Prvým rozdielom je ten, že zatiaľ čo Platón hovorí o strete viacerých rodín na jednom mieste, Montesquieu rozpráva o strete jednotlivcov.

Druhým rozdielom je motív, ktorý viedol k stretu a vytvoreniu spoločenstva. U Platóna motívom presunu rodín, ktorý viedol k ich stretu, bolo usadenie sa v úrodnejších oblastiach nížin a kotlín. Montesquieu tvrdil, že ľudia sa stretli a vytvorili spoločenstvo preto, lebo ich štvrtým prirodzeným zákonom bola túžba žiť v spoločnosti. To znamená, že zatiaľ čo na jednej strane (Platón) máme necielené vytvorenie spoločnosti v podobe presunu za lepšími podmienkami, na druhej strane je názor, že

Ľudia si cielene a chcene vytvorili spoločnosť, pretože to patrí medzi ich prirodzené zákony.

Čo sa týka dôvodu, kvôli ktorému si ľudia začínajú vytvárať zákony, nastáva podobný prípad ako v otázke momentu. Obaja autori sa zhodujú na tom, že dôvodom, prečo si ľudia začínajú vytvárať zákony je istý konflikt (Montesquieu hovorí o vojnovom stave). Avšak oba konflikty majú rozdielny charakter.

Platón hovorí o konflikte, ktorý je spôsobený rozdielnosťou zvykov jednotlivých rodín. Tomuto konfliktu sa v prípade stretnutia rodín s rôznymi zvykmi nedá predísť z toho dôvodu, že rodiny žili do istého momentu oddelene. Čiže ide o vec, ktorá bola daná už pred vznikom spoločenstva. Nevznikla z dôvodu vzniku spoločenstva. Avšak bola dôvodom, pre ktorý si ľudia začali vytvárať v spoločnosti zákony.

Montesquieu na druhej strane opisuje konflikt, ktorý vznikol až po vytvorení spoločenstva. Jeho príčinou bola zmena charakteru jednotlivca. Zatiaľ čo v prirodzenom stave bol jednotlivec slabý a bojazlivý, po začlenení sa do spoločenstva strach mizne a rovnosť sa stráca a nastáva vojnový stav, ktorý je dôvodom začiatku tvorenia zákonov.

V prípade Bastiata je momentom, v ktorom si spoločnosť začína vytvárať zákony, začiatok uplatňovania si práva na legitímnu obranu. A dôvodom začiatku vytvárania si zákonov je to, že ľudia si chcú uplatniť toto právo na legitímnu obranu.

Druhý aspekt opäť prináša podobné výsledky v skúmaní podobností a odlišností v názoroch autorov. Taktiež ako v prvom prípade, nachádzame isté podobnosti v ich názoroch a aj podstatné odlišnosti, ktoré sa nedajú prehliadnuť.

4.3 Podobnosti a rozdiely v názoroch na ciele a úlohy zákonov

Posledným aspektom formovania zákonov je dôraz na ciele a úlohy zákonov. V názoroch na tento aspekt sú viditeľné väčšie rozdiely medzi všetkými autormi. Bude to zrejme tým, že až v tomto aspekte sa odzrkadľuje dobový rozdiel, v ktorom autori vyjadrovali k danej téme názory. Dôvodom rozdielnosti názorov je teda dobový rozdiel, ktorý charakterizujú zmeny potrieb, ktoré sa v spoločnosti vyskytujú.

Platón tvrdí, že hlavným cieľom zákonov by malo byť dosiahnutie najvyššieho dobra. To znamená, že zákonodarca sa má pri tvorení zákonov zamerať na múdrosť, spravodlivosť, súlad duše s rozumom a statočnosť.

Montesquieu tvrdí, že cieľom zákonov je čo najlepšie slúžiť pre konkrétnu spoločnosť. Zákony sa majú vytvárať tak, aby čo najlepšie korešpondovali s jednotlivými štátmi, v ktorých sú vytvorené, pričom zákonodarca má upínať svoju pozornosť na viacero faktorov ako sú napríklad: geografické podmienky, podnebné podmienky alebo aj náboženské zloženie občanov.

Bastiat tvrdí, že úlohou zákonov je garantovať slobodu a ochranu majetku a znemožnenie vlády nespravodlivosti. To znamená, že pri tvorení zákonov má byť venovaná pozornosť ochrane majetku, slobody a nespravodlivosti, ktorú treba zákonmi znemožniť.

Z týchto troch názorov vidíme rozdiely v tom, na čo má zákonodarca pri tvorení zákonov upínať svoju pozornosť.

Avšak to nie je jediná rozdielnosť, ktorá je v tomto aspekte prítomná. Rozdiel je taktiež vo výsledných zákonoch, ktoré vzniknú na základe autormi predkladaných cieľov, ktorým pri tvorbe zákonov treba venovať pozornosť. A preto by som týchto

troch autorov rozdelil na dve strany. Prvú stranu reprezentujú Platón s Bastiatom a druhú Montesquieu. Platóna s Bastiatom som dal dokopy, pretože majú v tejto otázke spoločnú vec. Tou spoločnou vecou je to, že predpokladajú, že pokiaľ sa zákonodarcovia budú držať cieľov, ktoré títo autori navrhujú, a na ktoré pri tvorbe zákonov treba dohliadať, vzniknú všade tie isté zákony.

Na druhej strane je Montesquieu, ktorý tvrdí, že zákonodarca má pri tvorbe zákonov klást' dôraz na geografické podmienky, podnebné podmienky alebo náboženské zloženie obyvateľstva. V každom štáte sú tieto podmienky odlišné a preto v každom štáte vzniknú aj iné zákony. Ako aj Montesquieu tvrdí: „zákony majú byť tak vhodne prispôsobené národu, pre ktorý sú vytvorené, že len skutočne náhodou môžu zákony jedného národa vyhovovať zákonom druhého národa.“ Z tohto je jasne vidieť, že pre Montesquieu je prirodzené, priam nevyhnutné, aby zákony jednotlivých štátov boli odlišné.

V treťom aspekte teda vidíme najväčšiu rozdielnosť v názoroch autorov. Rozdielnosť vidíme v cieľoch, ktoré majú byť primárne pri tvorení zákonov a taktiež vo výsledkoch, ktoré dodržanie cieľa prináša.

Záver

V mojej práci s nadpisom: *Zákony a niektoré aspekty ich formovania*, som priblížil názory troch autorov, ktorí sa zaoberali otázkami zákonov a aspektmi, ktoré ovplyvňujú ich formovanie. V histórii bolo viacero autorov, ktorí sa venovali týmto alebo podobným otázkam, avšak mňa najviac zaujali názory týchto troch.

Prvým bol Platón. Platónov pohľad bol významný pri rozoberaní danej témy z dôvodu doby, v ktorej pôsobil. Jeho názory na zákony a spoločnosť sú veľmi podstatné pri predstave vtedajšej spoločnosti. Po prečítaní jeho výkladu si uvedomíme, že pociťuje akúsi nespokojnosť s vtedajšími zákonodarcami a ich cieľmi pri tvorení zákonov. Perspektívu dobrej spoločnosti vidí v prehodnotení cieľov, na ktoré sa treba zameriavať pri tvorení zákonov.

Druhým autorom bol Charles de Secondat Montesquieu. Jeho názory na tému zákonov a niektorých aspektov ich formovania boli odlišné od Platónových. Najväčšími prínosmi boli: rozdelenie zákonov na prirodzené a ľuďmi dané zákony a dôraz na odlišnosť zákonov v jednotlivých štátoch. Vďaka jeho výkladu o cieľoch na, ktoré sa má pri tvorení zákonov zákonodarca zameriavať pochopíme, prečo sú v jednotlivých štátoch aj v súčasnosti rozdielne zákony.

Posledným autorom bol Frédéric Bastiat. Jeho pohľad na danú tému bol z odlišnej perspektívy. Z toho dôvodu, že Bastiat bol ekonóm, jeho pohľad na otázku zákonov bol vždy prepojený z otázkou vlastníctva a jeho ochrany.

Poznanie všetkých aspektov a názory na ne je veľmi podstatné pri chápaní existencie zákonov v spoločnosti. Bohužiaľ, mnoho ľudí len analyzuje už výslednú podobu zákona. Nevenujú žiadnu pozornosť spomínaným aspektom a preto, podľa môjho názoru nemôžu porozumieť podstate zákonov. A práve to bolo dôvodom, pre ktorý som sa v mojej práci venoval aspektom, ktoré sú kľúčové pre pochopenie vytvárania zákonov a zákonov ako takých.

V dnešnej spoločnosti vidíme mnoho prípadov, v ktorých ľudia venujú svoju pozornosť iba výslednej podobe zákona. Ako príklad poslúži zákon o interrupciách. Interrupčný zákon povoľuje tehotnej žene umelé prerušenie tehotenstva do dvanásteho

týždňa tehotenstva bez udania dôvodu. Pokiaľ si človek, ktorý je proti interrupciám vo všeobecnosti, prečíta toto znenie interrupčného zákona, bez akýchkoľvek iných úvah o ostatných aspektoch, odsúdi tento zákon ako zlý a neprípustný. Avšak keby sa pozrel na stav, ktorý predchádzal vzniku tohto zákona, zistil by, že tento stav mal veľký vplyv na neskoršie prijatie daného zákona. Ten stav sa vyznačoval tým, že existovali (aj stále existujú) isté prípady, v ktorých ženy interrupciu podstúpiť chceli. Ako príklady sú: znásilnené ženy, ktoré nechcane otehotneli, ženy, ktoré otehotneli, ale ich sociálna situácia nedovoľovala respektíve nebola dostačujúca na výchovu dieťaťa. Keby dotyčná osoba, ktorá zákon odsúdila, poznala stav pred prijatím zákona, zrejme by mala iný pohľad na prijatý zákon. Podobne by to bolo s druhým aspektom. V tomto prípade by momentom a aj dôvodom, prečo interrupčný zákon vznikol bola akumulácia väčšieho počtu žien, ktoré požadujú povolenie umelého prerušenia tehotenstva z daných príčin. A napokon posledným aspektom sú ciele a úlohy zákonov. V tomto prípade cieľom zákona by bolo predísť ilegálnym umelým potratom, ktoré sú riskantné a majú často krát smrteľné následky.

Po preskúmaní všetkých týchto aspektov by osoba, ktorá odsúdila prijatý zákon len na základe jeho finálneho znenia za zlý, mala širší rozhľad o danej veci a bola by schopná objektívnejšieho úsudku o danom zákone. Preto si myslím, že tak ako sa títo traja autori venovali stavu spoločnosti pred vytváraním zákonov, momentu a dôvodom začiatku vytvárania zákonov a cieľom zákonov, tak by sa aj dnes mali ľudia pozerat' na jednotlivé zákony. Najprv by mali poznať obdobie respektíve stav spoločnosti, ktorá daný zákon nemala. Neskôr by mali vedieť kedy nastal moment a z akého dôvodu došlo k momentu vzniku daného zákona. No a nakoniec by sa mali pozrieť na ciele daného

zákona. Pokiaľ všetky tieto tri aspekty obídu a venujú sa iba prijatému zákonu, nemôžu mať, podľa môjho názoru objektívny úsudok o danom zákone.

Preto som v mojej práci venoval pozornosť tým aspektom, bez poznania ktorých sa zákony nedajú objektívne posudzovať. Snažil som sa o pozdvihnutie dôležitosti poznania tých aspektov, bez ktorých sa existencii zákonov nedá porozumieť.

Bibliografia:

Baron de Montesquieu, Charles-Louis de Secondat. V Stanford Encyclopedia of Philosophy. Získané 23. februára, 2009, z <http://plato.stanford.edu>

Charles de Secondat Montesquieu(1989).*Duch zákonov*.(Mária Puškárová trans.).Bratislava:Tatran.

Frédéric Bastiat (2002). *O zákonoch*. (Peter Duba, Dalibor Roháč Trans.). Bratislava: Kalligram.

Plato (1970). *The Laws*. (Trevor J. Saunders Trans.). Aylesbury: Penguin classics.

Platón (2003). *Spisy V*. (František Novotný Trans.). Praha:OIKOYMENH. *Zákony*

Skratky

Cf.: - porovnaj

Str. – Strana

Trans. – preklad

Poznámky

- 1 Kleinias demonštruje zákony, ktoré boli vytvorené so zreteľom na vojnu a potom hovorí: „A pri takom pozorovaní určite zistíš, že krétsky zákonodarca nám ustanovil všetky zákonné predpisy, ako pre život verejný, tak aj súkromný, so zreteľom na vojnu.“ Cf: Platón (2003). *Spisy V.* (František Novotný Trans.). Praha:OIKOYMENH. *Zákony*. Str. 26
- 2 „(Zákonodarca) má hneď hovoriť, čo sa má a čo sa nemá robiť, má taktiež pohroziť trestom...“ Cf: Platón (2003). *Spisy V.* (František Novotný Trans.). Praha:OIKOYMENH. Str. 134
- 3 Ako príklad nám môže poslúžiť zákon o interrupcii. Pri tvorbe tohto zákona sa prihliada na náboženstvo, ktoré v danom štáte prevláda.
- 4 Bastiat vo svojom diele viackrát používa toto slovné spojenie. V podstate ním nepriamo rozdeľuje zákony na Božie a ľudské.
- 5 „Pretože čím sú naše schopnosti, ak nie rozšírením našej osobnosti, a čím je majetok, ak nie rozšírením schopností?“ Cf: Frédéric Bastiat (2002). *O zákonoch*. Str. 47